

Соціально-правовий захист різних категорій населення: європейський вимір

інтереси, реалізувати свої потреби, проявити свої здібності, оцінити самого себе, бути оціненим іншими в ході участі в роботі і, нарешті, спробувати знайти оптимальний варіант взаємовідносин з однолітками і учителями і вибрати прийнятну форму поведінки.

Агресивна поведінка досить складне і суперечливе явище. Агресивна поведінка в цілому має на увазі як мотивовані зовнішні дії, що не дотримуються норм і аспектів співіснування. Агресивність в особливих характеристиках дитини формується в основному як форма протесту проти нерозуміння навколишнього середовища, із-за незадоволення своїм становищем в суспільстві, що проявляється у відповідній поведінці. В той же час на розвиток агресивності дітей можуть впливати, природні особливості його темпераменту.

Соціально-психологічна профілактика дитячої агресії включає широкий арсенал інтерактивних методів подолання агресії у дітей: метод дискусії, інтерактивна гра, арт-терапія. Інтерактивні соціально-педагогічні технології профілактики дитячої агресії спрямовані на адаптацію і соціалізацію дитини, корекцію поведінки, особливо його моральних і вольових якостей.

1. Галугазова М. А. (2008) Соціальна педагогіка. К. : Знання. 797 с.
2. Жигайло Н. І. (2007) Соціальна педагогіка. Львів : Новий світ. 256 с.
3. Пенішкевич Д. І. (2010) Соціальна педагогіка : модульна технологія навчального курсу. Чернівці. 496 с.
4. Смирнова О. (2013) Агресивні діти. Дошкільне виховання. 67 с.
5. Фурманов І. А. (2007). Агресія і насильство. Діагностика, профілактика і корекція. 480 с.
6. Фурманов І. А. (2011) Дитяча агресивність: психодіагностика та психокорекція. 199 с.

ЄВРОПЕЙСЬКІ СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ

Світлана Садова
*викладач кафедри права і соціальної роботи
Ізмаїльський державний гуманітарний університет*

Сучасна конфігурація об'єднаної Європи є результатом тривалого поетапного розвитку. Інтеграція в соціальній сфері стала свого роду надбудовою, додатком, доповненням і, відповідно, навантаженням на економічний фундамент, підлаштовуючись під його можливості і одночасно поступово його змінюючи. Накопичений європейськими країнами за більш ніж півстолітній період досвід соціального будівництва, з урахуванням особливостей соціально-економічної

Соціально-правовий захист різних категорій населення: європейський вимір

ситуації в нашій країні, може бути успішно використаний для вдосконалення деяких напрямків української соціальної політики.

Всі країни ЄС ратифікували Конвенцію МОП № 102 (1952 р.) «Про мінімальні норми соціального забезпечення» і Конвенцію МОП № 131 (1970 р.) «Про встановлення мінімальної заробітної плати». Крім таких найважливіших соціальних гарантій, як підтримання зайнятості, рівень оплати і умов праці, а також охорону здоров'я та освіти, європейські соціальні стандарти охоплюють і інші галузі соціально-побутової інфраструктури: житлово-комунальне господарство, транспорт і зв'язок. Самостійним блоком виступають стандарти в області соціального захисту населення та охорони материнства і дитинства. стандартизація поширюється і на такі сфери життєдіяльності, які відносяться до поняття способу життя: культура, фізкультура і спорт, правопорядок і особиста безпека громадян [1].

Ще в 1992 р. Маастрихтський договір дав повноваження Раді Європи встановлювати мінімальні соціальні стандарти і технічні норми умов праці. Ці положення були закріплені на Амстердамському саміті 1997 року, коли соціальна політика стала визнаватися одним з пріоритетних напрямків діяльності Євросоюзу. Разом з тим, країни-учасники мають право встановлювати більш високі соціальні стандарти в силу своїх економічних можливостей. У разі відступу від загальноєвропейських норм в гіршу для громадян сторону, ЄК закликає окремі країни до приведення національного законодавства у відповідність з єдиними вимогами.

Країни Євросоюзу дотримуються установки, що будь-який житель об'єднаної Європи повинен мати дохід, дозволяє йому вести гідний спосіб життя, для чого в бюджеті кожної країни передбачаються витрати на соціальні гарантії. Вони мають найрізноманітніші форми, умови надання, розміри, ступінь охоплення нужденних. Частина гарантій існує у всіх країнах ЄС, деякі - тільки в окремих, але в загальному випадку вони охоплюють:

- сімейну та дитячу грошову допомогу;
- допомогу по безробіттю (в деяких країнах вони поширюються і на біженців);
- допомогу на випадок хвороби, травматизму на виробництві та професійних захворювань;
- харчування;
- допомогу в оплаті житла;
- допомогу в оплаті комунальних послуг;
- допомогу в придбанні одягу та засобів гігієни [1].

На відміну від європейської практики, яка намагається впровадити соціальні стандарти не тільки в традиційні галузі соціальної сфери і побутової інфраструктури, а й охопити поведінкові аспекти якості життя населення, в Україні офіційно встановлені на державному рівні соціальні гарантії стосуються, в основному, області грошових доходів.

Соціально-правовий захист різних категорій населення: європейський вимір

Вони включають мінімальні: оплату праці, пенсію по старості, по інвалідності та в разі втрати годувальника; материнські і дитячі грошові виплати, мінімальний розмір стипендій студентам, які навчаються за денною формою та субсидії на оплату комунальних послуг, умови отримання яких кожного року змінюються не на користь громадян.

За даними Держкомстату України за II-й квартал 2019 р., у структурі доходів населення частка заробітної плати становила 45,5%. Стабільно високою у доходах населення є частка соціальної допомоги та інших одержаних поточних трансфертів – 37,4%, в той час як доходи від прибутку, змішані доходи становлять – 15,3%, а доходи від власності – лише 1,8% [3]. Ковбасюк Ю.В. в своєму дослідженні «Європейські соціальні стандарти: перспективи для України (політико-дипломатичний контекст)» наголошує, що: «світовий досвід переконує: реалізації стратегічних цілей держави в напрямі підвищення добробуту сприяють радикальні зміни в системі розподілу доходів. За даними ОЕСР, у 2008 р. питома вага оплати праці у ВВП у країнах Євросоюзу становить 88,3%, в Японії – 76,0%, у США – 72,2%. В Україні ж у 2008 р. частка заробітної плати у ВВП становила 49,0%, що йде в розріз із сформованою світовою тенденцією» [4]. У такій структурі соціальних виплат проявляється відставання рівня грошових доходів населення України від європейських стандартів.

Допомога в оплаті прожитку і покупці одягу і засобів гігієни, на відміну від більшості європейських країн, в число контрольованих на державному рівні стандартів якості життя в Україні взагалі не входить. Тим часом, проблеми харчування населення є важливим аспектом доктрини продовольчої безпеки. За споживанням основних продуктів харчування і калорійності і збалансованості раціону Україна відстає від більшості країн Євросоюзу [1].

Різноманітність і деталізація окремих елементів соціального захисту, і адресна підтримка найбільш нужденних верств населення, тим не менш, не скасовують і не замінюють основних напрямків соціальної політики в країнах ЄС, що стосуються інтересів населення в цілому. Це зайнятість, пенсійне забезпечення, охорона здоров'я та освіта. Дані напрямки є пріоритетними і для національної соціальної політики. Природно, зайнятість, і як джерело коштів для існування для переважної більшості населення, і як основа економічної стабільності, займає в цьому списку центральне місце. Пріоритети та цілі європейської політики в області зайнятості лежать в руслі загального напрямку економічної політики ЄС, спрямованої на забезпечення сталого зростання економіки та всебічного розвитку і примноження людського потенціалу [1].

Досить гостро в деяких країнах ЄС коштує проблема мінімальної оплати праці. Диференціація за цим показником по ППС становить від 272 євро в Болгарії до 1495 євро в Люксембурзі, або 5,5 раз. У семи країнах

Соціально-правовий захист різних категорій населення: європейський вимір

ЄС мінімальний рівень оплати праці взагалі законодавчо не зафіксовано. Тим часом, цей показник відіграє важливу роль в запобіганні зростання бідності серед працюючого населення. В нашій країні проблема мінімальної оплати праці також відноситься до числа першочергових завдань, які потребують вирішення, оскільки вся система мінімальних соціальних гарантій в Україні прив'язана саме до цього показника. Таким чином, головною проблемою в оплаті праці в нашій країні є підвищення мінімальної заробітної плати і зміни, або просування, хоча б трохи, в напрямку від 26-кратної диференціації в заробітній платі (з тарифної розрядної сітки) до європейської 6-розрядної [2].

Що стосується освіти – тут велике значення надається розвитку інформаційних і комунікаційних технологій, навчання іноземним мовам, підбору індивідуальних гнучких програм навчання і забезпечення його доступності та мобільності на всьому просторі об'єднаної Європи. Основний тягар витрат по фінансуванню сфери освіти несуть державні бюджети європейських країн. В середньому в абсолютному вираженні ці витрати в країнах Євросоюзу зросли в 2000–2018 рр. на третину, причому раніше відставали в цьому відношенні країни збільшили свої витрати в значно більшому ступені. Напрямок руху в бік лідерів свідчить про визнання на державному рівні значущості освіти населення для економічного зростання, і означає спробу зближення національних освітніх стандартів з загальноєвропейськими, як того вимагає Болонський процес, який поклав початок синхронізації освітніх систем. Підвищення якості освіти і підготовки педагогічних кадрів, поряд з іншими факторами, безумовно, повинно сприяти забезпеченню сталого й динамічного розвитку європейської економіки. Однак криза торкнулася економіки як бюджетних, так і інших витрат у соціальній сфері практично у всіх країнах. В галузі освіти заходи реформування можна умовно поділити на організаційні та фінансові. До числа перших відноситься скорочення числа вищих навчальних закладів, їх злиття і перепрофілювання, припинення навчання і науково-дослідних робіт за деякими напрямками (Франція), скорочення чисельності педагогічних кадрів (Італія, Іспанія, Франція). Фінансові заходи включають в себе скорочення бюджетного фінансування (Великобританія, Італія, Іспанія), перенесення центру ваги фінансування освітніх програм на муніципальний рівень, введення повної або часткової плати за навчання (в ряді земель Німеччини), підвищення плати за навчання там, де вона існувала раніше (Великобританія) [2].

Однак, незважаючи на фінансові труднощі, країни Євросоюзу витрачають на освіту набагато більш значні кошти щодо своїх ВВП, ніж Україна, яка в останні роки значно скорочує свої витрати на освіту і науку [6].

Соціально-правовий захист різних категорій населення: європейський вимір

Ще однією важливою складовою, що визначає якість людських ресурсів, є здоров'я населення, що характеризується тривалістю здорового життя. Зрозуміло, що цей показник безпосередньо залежить від стану системи охорони здоров'я: широти охоплення населення, доступності та ефективності профілактики та лікування. Істотний вплив на тривалість життя надає не тільки загальний рівень соціально-економічного розвитку, а й пріоритети державної соціальної політики, безпосередньо виражаються у витратах на охорону здоров'я. Одночасно з державними, в країнах ЄС росли і приватні витрати на охорону здоров'я, але при цьому у відносно багатших країнах частка державних витрат в загальних витратах на охорону здоров'я була вище, ніж в бідних. В цьому проявляється турбота про здоров'я нації, яке, в свою чергу, забезпечує сталий економічний розвиток. У зв'язку з цим, в будь-якій країні особливе значення мають питання фінансування систем охорони здоров'я: розширення фінансової бази, залучення нових джерел, скорочення витрат [5]. В Україні сьогодні триває медична реформа, яка передбачає перехід від безоплатної медицини до частково платних послуг, але при цьому взагалі не розробляється законодавча база страхування життя і здоров'я громадян. При цьому, вже відбулося закриття невеликих лікарень в селах і районах, що в умовах бездоріжжя призвело до зниження доступу до медичної допомоги

Кінцевий результат діяльності систем охорони здоров'я – тривалість життя населення – безпосередньо пов'язана зі станом пенсійного забезпечення в кожній країні, яке зачіпає інтереси всього суспільства, підтримуючи (в ідеалі) соціальний баланс між різними віковими групами населення, між пенсіонерами і працюючими, включаючи членів їх сімей, між активною частиною населення і інвалідами. З економічної точки зору пенсійна система є, з одного боку, найбільш витратною частиною соціальних витрат (в разі переважання розподільного механізму), з іншого боку – можливим джерелом інвестицій для зростання економіки.

Сучасні пенсійні системи більшості європейських країн використовують трирівневі моделі: базовий розмір пенсії формується за солідарно-розподільчої схемою; його доповнюють обов'язкова і добровільна накопичувальні частини, які поєднуються в різних комбінаціях. У такому пристрої пенсійної системи об'єднуються патерналістська роль держави по відношенню до непрацездатному населенню і індивідуальна економічна активність громадян, їх соціальна відповідальність перед власним майбутнім в умовах свободи вибору. Саме цю модель, але в дещо зміненому вигляді, намагається перейняти і Україна. Але, на жаль, далі ніж підвищення пенсійного віку (що з погляду на якість та тривалість життя українців не є добром) наша пенсійна реформа не просунулась [5].

Отже, про яку б галузь реформування української соціальної сфери не йшлося, на наш погляд, слід більш ретельно підходити до

Соціально-правовий захист різних категорій населення: європейський вимір

зарубіжного досвіду і, скоріше, адаптувати його до українських умов, ніж переробляти ці умови під європейські стандарти, якими би привабливими вони б не здавалися, ігноруючи власні позитивні результати. В цілому, головним підсумком більш ніж півстолітньої історії соціальної політики об'єднаної Європи можна вважати фактичне, а не формальне визнання необхідності постійного підвищення рівня вкладень в розвиток людського потенціалу, і як самостійної гуманітарної цінності, і як запоруки економічного зростання, що виражається у високій частці соціальних витрат і різноманітності їх напрямків.

1. Черленяк І.І. Про методiku дослідження ідентифікації європейських соціальних стандартів. *Стратегічні пріоритети*. № 4(9). С. 121-128. URL: https://www.libr.dp.ua/text/sp_2008_4_13.pdf

2. Потехін О., Вradій О. Україна – Європейський Союз: соціальний вимір. URL: <http://cpcfpu.org.ua/projects/foreignpolicy/papers/0207>

3. Соціально-економічний розвиток України за січень-жовтень 2020. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/infografika/2020/soc_ek_r_Ukr/soc_ek_r_Ukr_10_2020.pdf

4. Ковбасюк Ю.В. (2014). Європейські соціальні стандарти: перспективи для України (політико-дипломатичний контекст). *Науковий вісник Державної академії управління*. № 21(2). С. 13-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2014_21\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2014_21(2)_4).

5. Костюк В.Л. (2018). Європейські соціальні стандарти в контексті сучасної моделі джерел права соціального забезпечення: науково-теоретичний аспект. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Том 1. С. 68-73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2018_1_14.

6. Петрушина Т.О. (2017). Стан науки в Україні (за оцінками вітчизняних та зарубіжних експертів). *Вісник Національної академії наук України*. № 11. С. 66-80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2017_11_8.

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ДІТЕЙ-СИРІТ

Ярослава Севастіян

*магістрантка факультету української філології та соціальних наук
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Замашкіна О.Д.*

Надання допомоги дітям, які з різних причин залишилися без піклування батьків – найважливіший напрям соціальної політики держави. Сирітство, як соціальне явище існує стільки ж, скільки і людське суспільство, будучи, на жаль, невід'ємним елементом